

“Nukitsamees” – peremuusikal

Olav Ehala muusikal “Nukitsamees”, libreto (O. Lutsu ainetel) Leelo Tungal, laulutekstid Juhan Viiding ja Leelo Tungal. Kunstnik-lavastaja Hardi Volmer, lavastaja Neeme Kuningas, dirigent Elmo Tiisvald. Osades Sander Kibuvits (Nukitsamees), Margit Saulep (Iti), Mati Vaikmaa (Kusti), Helgi Sallo (Metsamoor), Villu Valdmaa (Mõhk), Tõnu Kilgas (Tõlpa), Tiit Tralla (Ätt), Mare Jõgeva (Memm), Voldemar Kuslap (Taat), Urve Tauts (Muruema), Hille Sillaots (Haldjas), Priit Kruusement (Poiss), Diana Dikson ja Airi Sepp-Udras (tüdrukud). Esietendus rahvusoperis Estonia 30. jaanuaril.

Oskar Lutsu Nukitsamehe-raamatut mäletavad juba meie vanaemad ja vanaisad, Olav Ehala muusikaga film “Nukitsamees” (1981) on tõenäoliselt veel küllalt hästi meeles praegusel isadel-emadel ning lastele (aga miks mitte ka vanematele sugupõlvetele) on nüüd lavaküpseks saanud igihalja lastejutustuse põhjal kirjutatud muusikal. Enamik selle laule on tuttavad juba mainitud ekraaniteostest, kuid varasemast filmiloost on nüüd saanud hoopiski hoogne muusikaetendus, mis pooleteise tunni jooksul paneb Iti-Kusti ja metsakollide juhtumustele kaasa elama nii vana kui noore, kõige noorematest rääkimata. Sest lavastuse visuaalne külg – lavakujundus, fantastilised kostüümid, näitlejate grimm ning liikumine – peaks ka päris pisikeste vaatajate kujutlusvõimet rabama. **Hardi Volmer** on leidlikult pöördlava võimalusi kasutades loonud sedavõrd muinasjutulisidüllilise lavakujunduse, et isegi pahade metsakollide elupaik (mis Lutsu kirjelduse järgi peaks olema üks haisev urgas) tundub pigem romantiliselt arhailise maakoduna.

Ning paradoksaalsel kombel mõjub päris etenduse lõpul lavale tekkiv Iti-Kusti päris-kodu, teadlikult idealiseeritud talupoeglik ideaalkodu, kõige eelneva taustal isegi kuidagi steriilselt ja skemaatiliselt. Idüllina, milles on vähe visuaalset põnevust. Kuid loo seisukohast polegi see tegelikult enam kuigi oluline. Tähtis on juba kojujõudmine ise, kodu kui elu püsiväärtuste sümbol.

“Nukitsamees” on mitmes mõttes ebatavaline muusikal. Kõigepealt juba oma lavastuslikult ideelt, mille juured on muidugi Lutsu algupärandid. Lihtsustades võib öelda, et traditsioonilises muusikalis on vähemalt üks peategelaste paar, kellele tugineb läbiv tegevusliin, kõrvalosatäitjad aitavad lavastuslikku põhiintriigi lahti mängida. Kes on aga “Nukitsamehe” peategelane ning kes kõrvaltegelased? Nukitsamehe enda lavakuju võtmeroll sisuliselt pole, sest kogu tegevus toimub tema ümber – konflikte tekitavad ning lahendavad ju teised. Luts ise pidas peategelastena silmas muidugi Itit ja Kusti, kuid et talle olid ilmselt olulisemad eredad ja koloriitsed karakterid, siis keskendus ta kirjanikuna rohkem negatiivsete tüüpide portreeterimisele.

Nii libretist kui lavastaja läksid Lutsu pakutuga muidugi kaasa, kirjaniku loodud eredaid tüüpe lavaliselt veel omakorda võimendades. Seetõttu ongi muusikalis kõige koloriitsem ja pilkupüüdvam just “pahategijate trio” – Mõhk (**Villu Valdmaa**), Tõlpa (**Tõnu Kilgas**) ning Metsamoor (**Helgi Sallo**). Nemad dikteerivad mõistetavalt ka tegevustiku arengu (kuni Iti-Kusti plehkupane-kuni). Kui nüüd järele mõelda, siis on lavateostes (ning filmides, raamatutes) ju tihti nii, et “pahad” tegelased on huvitavad ja isikupärased (näiteks Joosep Toots), “head” aga eetilise hoiakust hoolimata igavavõitu ja isikupäratud (näiteks Arno Tali).

Kui nii võtta, siis Ehala muusikalis nega-



Nukitsamees pääseb marjamaale.

tiivseid tegelasi sisuliselt polegi – pahad on Lutsu leebest huumorist lähtudes tehtud hoopiski koomilisteks ja energilisteks totakateks. Kuid nad on vähemalt teoinimesed (-paharetid) ning neis on elu sees (Iti ja Kusti ei saa ka Lutsul suurt millegagi hakkama, aga nemad väljendavad see-eest eetilist hoiakut). Mõhk ja Tõlpa – sellelt hoogsalt ja äärmiselt dünaamiliselt paarilt kõlab ka üks muusikali põhihitte “Rahaulul”. See lugu läbib muusikali mõlemat vaatumist mitu korda ning sinna juurde kuulub ka tegelaste markante liikumine ning karikatuursed tantsud. Tegelikult on “Rahaulul” veel ka tühist mammonakummardamist naeruväärstav mõte, sest kui metsakollide elukreedo väljendus kuni rahapaja leidmiseni moraalne “elu lühikene, raha pikk”, siis kraaklemise käigus muutuvad rahatähed kollasteks lehtedeks (justkui kollasteks kaartideks või EVPdeks). Selgus, et pole see raha nii pikk midagi.

Nüüd konkreetsemalt etenduse muusikalisest küljest. Noorele dirigendile **Elmo Tiis-**

valdile on see esimene kord tuua välja lavastus Estonias. Muusikateatris debüteerimiseks igal juhul hea etendus, sest Olav Ehala helikeel on meelde jäävalt kujundlik ning nii orkestrante kui lauljaid mobiliseeriva ja distsiplineeriva rütmierksusega. See aitas kindlasti ka väikest **Sander Kibuvitsa**, kes vaid esimeses “Nukitsamehe laulus” tempoliselt mõnevõrra hoogu sattus. Soolo- numbrite ja ansambelite kõrval toovad perioodilist vokaalset vaheldust mitmed metsahaldjate (**naiskoor**) episoodid. Olav Ehala lauluseaded on ootuspäraselt kõik väga heas kõlatasakaalus ning hoidsid koos dirigendi täpselt valitud tempodega etendust sisemiselt dünaamilisena kuni finaalin. Seal arvatavasti pidigi hoog mõnevõrra rau-gema, sest lavastuse autorid pole näinud finaalis ilmselt mitte lihtsalt *happy end* (nagu Lutsul), vaid positiivsete eluväärtuste üldistavat jaatust. Pahad jäävad karjamaale, Nukitsamees pääseb marjamaale ning “integreeritakse” muulasena eesti rahvariietes kogukonda ning eestimeelsesse perekonda. Keeleprobleeme tal ilmselt ei teki, sest aabits on ka kohe varnast võtta. Siin võib igati mõista lavastuse autorite üldistavaid taotlusi, kuid need realiseerusid ehk pisut liiga staatilises, “laulupeolaadses” õhustikus.

Teiselt poolt, aga miks ka mitte. Kui rahmeldamist ja tagaajamist oli enne küllaga, kui mure homse päeva pärast paharettide juures oleks Itil ja Kustil võinud neuroosidega lõppeda, kui oht kannibalismi ohvriks langeda oli käegakatsutav reaalsus – pärast kõike seda tahaks psühholoogiliselt ju midagi muud. Stabiilsust näiteks. Olgu see heaoluühiskonna stabiilsus siis vähemalt ilusates muinasjuttudeski võimalik.